

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ БУХГАЛТЕРСЬКИХ КАДРІВ ДЛЯ ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ

Доктор економічних наук Базилюк А.В.,
доктор економічних наук Сопко В.В.,
кандидат економічних наук Концева В.В.

В даній статті досліджено деякі аспекти підготовки фахівців з бухгалтерського обліку для транспортних підприємств та організацій.

This article investigates some aspects of training in accounting for transport enterprises and organizations.

Постановка проблеми. Успішний розвиток економіки підприємства значною мірою залежить від ефективності господарського механізму та системи управління ним. Важливим елементом системи управління, який забезпечує таку ефективність, є бухгалтерський облік. Колишня проста реєстрація господарських фактів — рахівництво сьогодні перетворилася на таку складну систему знань, як бухгалтерський облік, що не піддається однозначному та стислому опису. Характеризувати це поняття завдання не з легких. Сутність бухгалтерського обліку та його значення для управління економікою можна виразити, назвавши його «скелетом управління».

Саме тому питання бухгалтерського обліку, його побудова, методика, організація та управління ним на підприємствах, організаціях та в суспільстві в цілому належить до актуальних проблем сучасності.

Аналіз основних досліджень. У цій проблемі важливе місце належить підгонові кадрів з бухгалтерського обліку. Останніми роками коло знань, які потрібні для виконання роботи бухгалтера стрімко розширюється, і цей процес надалі відбуватиметься наростаючими темпами, що вимагає відповідних професійних знань. Професія переросла за межу суто простих технічних знань. Від бухгалтера-професіонала сьогодні вимагається також сформованість власного погляду, на додержання певних принципів побудови відносин у соціально-економічній сфері, та додержання певних міжнародних принципів у побудові відносин у соціально-економічній сфері.

Цілі статті. Важливим елементом формування фахівця з бухгалтерського обліку є гармонізація згідно з міжнародними стандартами діяльності, в усьому світі. Цього вимагає сучасний етап розвитку міжнародних економічних відносин.

Основний матеріал. Ідентифікація підготовки фахівців бухгалтерської професії надзвичайно актуальне питання як в усьому світі, так і в Україні. Для цього потрібно побудувати навчальну діяльність згідно з вихідним базовими принципами та міжнародними нормативами бухгалтерської освіти. Вихідним положенням цього є Закон України «Про освіту», де визначені освітні рівні та освітні кваліфікації. Законом визначені такі освітні та освітньо-кваліфікаційні рівні:

1. Освітні (початкова загальна освіта, базова загальна, середня; професійно-технічна (спеціальна), базова вища, повна вища).
2. Освітньо-кваліфікаційні (кваліфікований робітник, молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр).

Отже, за зазначеним Законом в Україні формується трирівнева система освіти — початкова, середня, вища та п'ятирівнева система кваліфікації, оскільки спеціаліст і магістр — це два різні рівні в усьому світі. Освітні рівні у розумінні поняття про ступені навчання добре відомі в Україні. Що ж до питання про освітньо-кваліфікаційні рівні, то сьогодні багатьом фахівцям незрозумілі підходи до нього.

Особливо це стосується освітньо-кваліфікаційних рівнів бухгалтерської спеціальності, де сьогодні маємо таку систему освітньо-кваліфікаційних рівнів: кваліфікований робітник, молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр, аудитор.

Зі сказаного випливає, що будь-яка особа лише поступово може оволодіти фахом (довільним), тобто передбачена обов'язковість поступового присвоєння кожного кваліфікаційного рівня. Обминути присвоєння чергового фаху (фахового рівня) можна лише у винятковому випадку. Це передбачено Законом, згідно

з яким кваліфікаційний рівень мав відповідати «обсягу державної освіти», а чим вищий рівень, тим більший зазначений обсяг. Отже, не можна засвоїти, наприклад, обсяг бакалавра, не засвоївши обсягу знань молодшого спеціаліста.

Фахова підготовка спеціаліста з вищою освітою має чотири рівні: молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст та магістр. За визначенням у Законі порядком випускникам вищих навчальних закладів присвоюється кваліфікація спеціаліста з вищою освітою певного професійного спрямування або спеціальності, яка відповідно до обсягу державної освіти визначається такими рівнями: молодший спеціаліст — забезпечують коледжі, училища, інші заклади еквівалентного рівня; бакалавр, спеціаліст, магістр — забезпечують інститути, університети, академії, інші навчальні заклади, які мають відповідний сертифікат.

Бухгалтерський облік як система знань та наука сформувався на перетині трьох наук — економіки, права та математики (рис.1). У процесі поступового ускладнення механізму суспільного відтворення в орбіту бухгалтерської науки дедалі більше залучаються окремі елементи різних наук: економічних (фінанси, кредит, статистика, аналіз тощо), математичних (арифметика, алгебра, геометрія тощо), правових (цивільне право, господарське право, державне право тощо) (рис.2). Поступове розширення та поглиблення обсягу знань зі спеціальності «бухгалтерський облік» вимагають диференціації рівневого визначення кваліфікації спеціалістів у галузі бухгалтерського обліку.

Існують такі кваліфікаційні вимоги:

1) Вимоги до кваліфікаційних рівнів спеціалістів: для здобуття кваліфікації спеціаліста відповідного рівня здобувач — майбутній професіонал бухгалтерського обліку — має бути в певних межах компетентним, тобто мати певну суму знань, уміти їх застосовувати у практичній діяльності та володіти професійним підходом до своєї бухгалтерської професії. Наведені далі кваліфікаційні вимоги мають на меті закласти базу для побудови навчальних програм і складання переліку дисциплін загального та професійного циклу, які зрештою дадуть студентам змогу оволодіти певним фаховим рівнем та набути відповідної кваліфікації, а отже, здобути право обіймати відповідну посаду й виконувати певний обсяг бухгалтерських робіт.

2) Вимоги до загальної та загальноекономічної освіти: фахівець з бухгалтерської справи виконує свою роботу у складних соціальних, економіко-правових умовах, в яких перебувають підприємства, організації та установи. Для того, щоб стати справжнім професіоналом, потрібно засвоїти значний перелік спеціальних загальноосвітніх, гуманітарних, загально — економічних дисциплін, які разом із циклом професійних дисциплін та циклом практичних занять формують майбутнього спеціаліста відповідного рівня.

3) Визначення рівневих знань у системі освітньої підготовки: кваліфікаційні вимоги формуються у системі освіти поступово.

4) Загальні питання формування вимог до кваліфікації

Кваліфікаційні вимоги визначаються системою знань та вмінь, які досягаються засвоєнням певного числа теоретичних та практичних дисциплін протягом відповідного періоду навчання.

В основу добору системи теоретичних та практичних дисциплін слід, на нашу думку, покласти таку схему умов до вимог (рис.4).

Основні характеристики окремих рівнів кваліфікації:

1. Перший рівень — молодший спеціаліст.

Характеристика знань. На цьому рівні студент має здобути обсяг знань та навичок, які формують базу професійної компетентності та закладають основи для успішного засвоєння складних питань (тем) на наступних етапах підготовки.

Основний зміст знань формують такі дисципліни:

а) зі спеціальності: основи бухгалтерського обліку (загальна теорія), бухгалтерський фінансовий облік, інформаційні системи обліку, основи економічного аналізу (загальна теорія);

б) інші дисципліни: основи економіки, основи ділової математики.

Що має знати фахівець цього рівня зі спеціальності?

Сутність бухгалтерського обліку як економіко-правової системи, його роль та місце в управлінні підприємницькою діяльністю. Основні принципи побудови бухгалтерського обліку, їх зміст. Методологію побудови бухгалтерського обліку як системи: сутність активу, пасиву, рахунка (аналітичного, синтетичного), двоїстого відображення господарських фактів (явищ і процесів) у системі бухгалтерського обліку; просту

(арифметичну) та складну (алгебраїчну) методику бухгалтерського обліку. Баланс, його структуру, ведення технічного рахівництва активів та пасивів, витрат, доходів та фінансових результатів підприємницької діяльності, складання фінансового звіту та виконання його аналізу.

Що має вміти фахівець цього рівня зі спеціальності?

Визначаючи об'єкти обліку в управлінні підприємством, змістовний характер господарських фактів (явищ і процесів), взаємозв'язок об'єктів обліку на підставі теорії двоїстості, характер об'єкта з економіко-правовими характеристиками; складати будь-яке бухгалтерське проведення фінансового характеру, виконувати записи вручну та за допомогою технічних засобів (ЕОМ). Складати документи, тлумачити закони, що стосуються фінансового обліку, складати розрахунки та алгоритми їх розв'язування на ЕОМ.

Рис. 1. Бухгалтерський облік як система знань

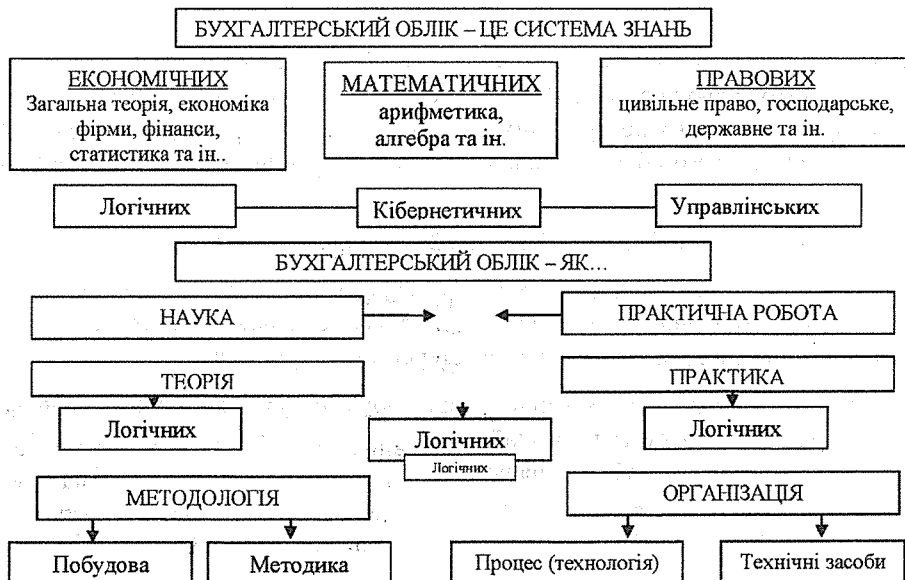

Рис. 2. Філософія бухгалтерії (або що таке бухгалтерський облік: його простота і складність)

2. Другий рівень — бакалавр (спеціаліст 1-го загальноекономічного рівня)

Характеристика знань. На цьому рівні студент має здобути обсяг знань та навичок, які формують загальну професійну компетентність його як спеціаліста загальноекономічного напрямку та дають право (можливість) для успішного засвоєння складніших проблем (питань) на наступних етапах навчання (підготовки).

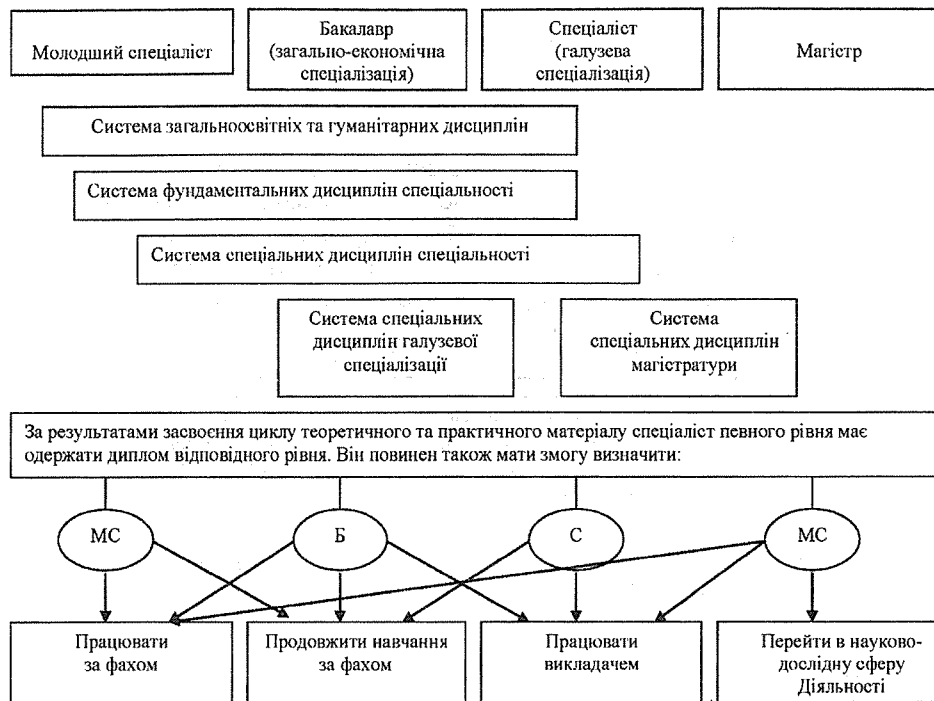

Рис. 3. Види рівневої освіти та структуризація навчального процесу у ВНЗ

Основний зміст знань формують такі дисципліни (фахові): бухгалтерський внутрішньогосподарський облік (виробничий) та комерційний — загальну методика, економічний аналіз, інформаційні системи бухгалтерського обліку — організація інформаційних систем обліку, контролю та аналізу.

Що має знати фахівець цього рівня зі спеціальності?

Усі питання 1-го рівня. Сутність та побудову внутрішньогосподарського (виробничо-комерційного) обліку, основи економічного аналізу, методичні прийоми, методика економічного аналізу господарських процесів та результатів, інформаційні системи бухгалтерського обліку.

Що має вміти фахівець цього рівня зі спеціальності?

Визначати напрямки побудови внутрішньогосподарського обліку, відшукувати центри витрат, центри відповідальності, володіти методикою побудови обліку за повними та неповними витратами, знати методика економічного аналізу діяльності господарюючих суб'єктів, усвідомлювати процеси формування інформаційних систем бухгалтерського обліку та аналізу, а також їх організацію. Усі питання перших двох рівнів.

3. Третій рівень — спеціаліст (спеціаліст — бакалавр 2-го фахового рівня)

Характеристика знань. На цьому рівні студент має здобути обсяг знань та навичок, які формують та поглиблюють ґрунтовну професійну компетентність його як спеціаліста певного фахового напрямку та дають право (можливість) успішного засвоєння магістерського рівня навчання (підготовки).

Основний зміст знань цього рівня фахової підготовки формують такі дисципліни: фінансовий аналіз, ревізія і контроль, основи аудиту, бухгалтерський облік зовнішньоекономічної діяльності, бухгалтерський облік за галузями діяльності, виробнича діяльність: промисловість, сільське господарство, будівництво, транспорт, побутове обслуговування, комерційна діяльність: торгівля, посередництво, біржа, представницька, зовнішньоекономічна діяльність, грошово-кредитна діяльність: банківська, страхова, фінансово-біржова діяльність.

Що має знати фахівець цього рівня зі спеціальності?

Усі питання 1-го та 2-го рівнів. Окрім того, сутність та побудову внутрішньогосподарського обліку конкретної галузі (за вибором) — виробничої, комерційної, грошово-кредитної, методика побудови внутрішньогосподарського аудиту конкретної галузі (за вибором), методика фінансового аналізу, методика проведення та організації ревізії в господарстві, основи побудови аудиту, облік зовнішньоекономічної діяльності — експортно-імпоротної операції, інформаційні системи бухгалтерського обліку, контролю та аналізу.

Що має вміти фахівець цього рівня зі спеціальності?

Визначати напрямки побудови внутрішньогосподарського обліку, контролю та аналізу за центрами витрат, центрами відповідальності, за різними методами обліку (повних витрат, неповних витрат нормативним методом — стандарт-кост, директ-кост), організаційну побудову аудиту в галузі, організаційну побудову інформаційних систем у галузі, побудову зовнішньоекономічної діяльності конкретної галузі, методіку фінансового аналізу діяльності підприємства: організаційну побудову аудиту, організаційну побудову інформаційної системи бухгалтерського обліку, основу обліку зовнішньоекономічної діяльності. Усі питання 2-го рівня.

4. Четвертий рівень — магістр

Характеристика знань. На 4-му — останньому рівні, студент має здобути обсяг знань та навичок, формують менеджерську професійну компетентність його як спеціаліста — організатора й керівника та дають можливість виконувати функції керівника професійного колективу, тобто визначаються як управлінські знання, вміння та навички.

Основний зміст знань формують такі фахові дисципліни:

Усі дисципліни першого, другого та третього рівнів. Окрім того: фінансова звітність, стратегічний аналіз, організація бухгалтерського обліку, контролю та аналізу, організація та методика проведення аудиту, фінансовий менеджмент, аналіз та управління ризиком, бухгалтерський облік у зарубіжних країнах, судово-бухгалтерська експертиза.

Що має знати фахівець цього рівня зі спеціальності?

Усі питання перших трьох рівнів. Окрім того, менеджерський аспект побудови та організації бухгалтерського обліку, контролю, аналізу та аудиту незалежно від галузі, методіку стратегічного аналізу, знати функції головного та провідного спеціалістів — головного бухгалтера, керівника фінансової служби на підприємстві, знати весь спектр функцій, що притаманні спеціальності «Бухгалтерський облік і аудит».

Що має вміти фахівець магістерського рівня спеціальності?

Застосовувати всі питання перших трьох рівнів. Окрім того, вміти організувати бухгалтерську справу і аудит у будь-якій системі та формі діяльності (виробнича, комерційна, грошово-кредитна) за обраною спеціалізацією, вміти виконувати функції головного спеціаліста — головного бухгалтера, керівника обліково-аналітичних, обліково-контрольних служб.

Висновки. В умовах переходу до Болонської системи, запропонована система підготовки бухгалтерських кадрів для транспортних підприємств та організацій, яка буде формувати досвідченого фахівця, що відповідає потребам суспільства в даних спеціальностях.

Література

1. Закон України «Про освіту» № 1158-IV від 11.09.2003 року.
2. Закон України «Про аудиторську діяльність» № 3122-XII від 22.04.1993 року.
3. Закон України «Про фінансовий облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 року № 996-XIV.

УДК 629.113

ВИЗНАЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО СТАНУ ВИРОБНИЧОЇ СИСТЕМИ

Доктор технічних наук Бідняк М.Н.

В статті розглянуто питання визначення організаційного стану виробничої системи на автомобільно-транспорті з використанням математичного апарату динаміки середніх, що дає можливість визначити в якому стані більше всього перебуває виробнича система.

In the article the question of determination of the organizational state of the production system is considered on a motor transport with the use of mathematical vehicle of dynamics of middle, that enables to define in what state most there is the production system.